

Глава 5 Перші кроки до самостійності (від 7-8 місяців до півтора років)

В цей період життя дитина починає краще розрізняти людей. Люди виглядають неоднаково, звучать по-різному, і, що не менш важливо, вони змушують його по-різному себе почувати. І є абсолютно особливий світ самого близького малюкові людини, яка піклується про нього з народження

Деніел Н. Стерн

З безпорадного немовляти, практично у всьому залежного від дорослого, малюк поступово перетворюється на самостійну істоту - яка намагається активно висловити свої бажання і почуття і прагне скрізь залізти, все дістати і все помацати. Це означає, що дитина переходить у новий вік і перед ним і його батьками постають нові завдання. У вітчизняній психології прийнято вважати, що наступний після дитинства вік - раннє дитинство - починається, коли малюкові виповнюється рік. Однак 9-10-місячний дитина, яка навчається ходити і активно спілкується з дорослим з допомогою міміки, жестів і інтонацій, набагато ближче по своїх віз можності до однорічного або навіть півторарічного малюкові,! ніж до трьох-чи чотиримісячному немовляті.

До початку активного стрибка в розвитку мови і після нього перед малюком стоять різні завдання. Тому, на мій погляд, має сенс виділяти два різних віку: від семи-восьми місяців до півтора років і від півтора років до трьох. Першому з них і присвячена ця глава.

Завдання віку

У другій половині першого року життя і на початку другого року малюкові належить опанувати відразу декількома дуже важливими людськими здібностями і досягти абсолютно нового рівня розвитку. Якщо в перші місяці життя хід його розвитку залежав насамперед від турботи й емоційного відносин до нього матері, то тепер все більшу роль починає відігравати уміння близьких малюкові дорослих допомагати йому вирішувати що постають перед ним завдання розвитку. Одна з найважливіших задач цього періоду - оволодіння спроможністю спілкуватися за допомогою знаків, нехай спочатку й не дуже досконалих.

Освоєння перших знаків дозволяє перейти на новий рівень спілкування з дорослим: до кінця першого року життя складається другий «шар» спілкування - експресивно-знакове спілкування. Дитина починає, з одного боку, цілеспрямовано виражати свої бажання чи небажання і, з іншого боку, починає розуміти, виражати дорослими почуття і відносини.

Перейти до нових відносин вам допоможе властивий дітям цього віку механізм природного підпорядкування дорослому. Найбільш очевидна задача малюка в кінці першого - на початку другого року життя полягає в тому, щоб навчитися ходити і придбати свободу пересування в просторі. Ще одна важлива людська здатність, яку в цей період починає освоювати ваш малюк, - це здатність здійснювати предметні дії, тобто дії, «закладені» в різних виготовлених людьми предметах . Освоєння різних моделей дії веде до розвитку предметно-практичного інтелекту.

Предметні дії.

На відміну від простої маніпуляції, задаються вже не природою, а людської культурою.

Інший тип культурних дій цього віку - це комунікативні ігри (наприклад, «Ладоньки»). Як і раніше актуальними залишаються і багато колишніх завдання: підтримання емоційного благополуччя. І, звичайно, придбання нових корисних навичок. Звернемося тепер до того, як дитина вчиться вирішувати що постають перед ним завдання і що ми можемо зробити для того, щоб допомогти йому.

Перші знаки

і нові можливості спілкування Над умінням вступати у безпосередній емоційний контакт з іншою людиною до кінця першого року життя починає надстраиватися новий шар спілкування: вираз своїх суб'єктивних станів (бажань, переживань, почуттів) і «зчитування» суб'єктивних станів інших людей . Перші кроки до самостійності зоваться цілком повноцінними знаками. Давайте розглянемо це більш детально.

Знаки - це

не завжди слова

Знак - це щось (звук, рух, слово, картинка, спалаху — ка світла), наділене значенням, щось, яке щось означає. Так, червоне світло світлофора означає «Стійте!»; Палець, піднесений до губ, означає «тихо, мовчіть!»; Слово «кішка» означає невелике пухнасте тварина на чотирьох лапах і з хвостом, яке любить молоко, вміє муркотати і ловить мишей. Знаки у власному розумінні слова докорінно відрізняються від сигналів тварин і притаманні тільки людині. Знак, на відміну від біологічного сигналу, не запускає дії автома — тично - зрозумівши знак, можна реагувати на нього по-різному. Так, побачивши червоне світло світлофора, ми можемо оглянутися по сторонах і, якщо машин немає, все ж перейти вулицю. Найбільш звичні для нас знаки - це слова. Мова являє собою дуже потужну й досконалу систему знаків, що робить можливості розуміння людьми один одного практично безмежними. Однак досить часто ми користуємося і немовними знаками, насамперед жестами і різними виразами обличчя - мімікою.

Головні епохи розвитку маленької дитини

Перші знаки малюка також є немовними, здатися нам не зовсім звичнимми - бо це ще не цілком членороздільні звуки і не дуже чітко диференційовані рухи тіла і виразу обличчя. Однак досить скоро вони перетворюються на справжні жести, супроводжувані комплексами звуків. Малюк вчиться спілкуватися за допомогою знаків завдяки того, що він живе з дорослими, які, по-перше,

активно користуються мімикою, жестами та інтонацією при спілкуванні з ним і тим самим дають йому зразок для наслідування. Через деякий час малюк починає тягнутися до іграшки і видавати звуки, вже спеціально стрі – м'ясь привернути увагу і допомогу дорослого.

. Спілкування за допомогою таких знаків можна назвати емоційно-знаковим чи експресивно-знаковим. Поряд з вказівним жестом малюк освоює й інші засоби цілеспрямованого залучення уваги дорослого, інші експресивні знаки - переклад погляду з мами на предмет, видання звуків, бурхливе вираження радості. Наприклад, малюк «помічає в іншому кутку кімнати іграшку, яка зацікавила його. Він повертається до мами і подумки просить її про допомогу. Він не просто вказує, малюк дивиться на свою руку, спрямовану на іграшку, потім переводить погляд на обличчя матері, потім знову на іграшку - і так до тих пір, поки вона не поверне голову, щоб побачити іграшку. Таким чином, малюк починає активно висловлювати свої бажання і привертати увагу дорослого, коли йому це потрібно. Більшість мам і бабусь діють у цій ситуації цілком адекватно, вчасно відгукуючись на бажання дитини. Потрібно мати на увазі, що для жінок така чуйність більш природна, ніж для чоловіків, тому якщо малюк надовго залишається наодинці з татом або з дідусем, чоловікам варто запастися терпінням і постаратися не дратуватися на те, що малюк їх постійно «смикає».

Що дає експресивно-знакове спілкування

Якщо раніше спілкування малюка з дорослим було «чистим» і «беззмістовним» то поява перших знаків наповнює спілкування дитини і дорослого змістом, і вони починають спілкуватися з приводу того чи іншого предмета, звертаючи на нього увагу «співрозмовника», висловлюючи бажання його дістати і так далі («що це?», «я хочу його!», «подивися на нього!», «можна його помацати?»). І поступово малюк починає все краще розуміти звернену до нього мову дорослого. Експресивно-знакове спілкування виконує у розвитку дитини три дуже важливі завдання.

По-перше, воно забезпечує його взаєморозуміння і взаємодію з батьками.

По-друге, закладає основи здатності ділитися своїми переживаннями і розуміти почуття і бажання іншої людини, а також здатності довіряти іншій людині і відчувати емоційну близькість з ним

По-третє, експресивно-знакове спілкування відкриває дорогу освоєння світу людських почуттів. Перші кроки до самостійності системи він готовий це спілкування освоювати.. По мірі освоєння експресивно-знакового спілкування малюк починає активно демонструвати дорослому свої почуття і чекати емоційного відгуку на них.

Іноді батьки втомлюються розділяти з малюком його маленькі радості і відмахуються від нього. Якщо ця втома стає постійною, якщо мамі весь час не до дитини, він почне при – спосабліватися до такого способу спілкування - буде поступово

Стриманість батьків і постійні невдачі в поділі почуттів ведуть до замкнутості і невмінню виражати свої почуття і встановлювати емоційно близькі стосунки з іншими людьми в майбутньому. Саме в цьому віці може скластися той рівень емоційної близькості, на якому згодом дитина буде почувати себе комфортно.

«Зчитування» почуттів

дорослих і освоєння світу людських емоцій

Освоюючи здатність спілкуватися за допомогою експресивних знаків, малюк вчиться не лише висловлювати свої бажання і почуття, а й розуміти, або «зчитувати», що виражаються іншими людьми почуття, бажання і прохання. Якщо раніше дитина просто безпосередньо заражався емоціями дорослого, то тепер він починає «зчитувати» емоції близьких дорослих і переймати їхній емоційний

Наприклад, малюк побачив валяється на асфальті яскравий фантик - «фі, брудний, не чіпай»; він потягнувся до блиснув на сонці уламку - «обережно, можна порізатися!»; Йому зустрівся невідомий звір - «подивися, який гарненький кошеня! ». Емоційна модель світу вашого сина або дочки починає ставати все більш деталізованою і структурованою, а часом може й досить серйозно видозмінюватися.

Коли малюк «у перший раз бачить щось незвичайне він може відчути страх і зачарованість одночасно. Він може не знати, яке з почуттів йому віддати перевагу. У мами спокійне і радісне обличчя, і малюк з посмішкою підходить до нього. Якщо в її особі він прочитає настороженість або тривогу, він з переляку відвернеться і навіть розплачеться. Дорослий виявляється своєрідним «гідом» у світі, знайомства дитини з людським відношенням до різноманітних явищ і подій. За допомогою «зчитування» і перейнята емоцій і почуттів близьких дорослих Малюк поступово починає освоювати світ людських емоцій і оцінок. Завдяки інтонації і виразу обличчя матері і Інших оточують малюка дорослих предмети починають

Завдяки дорослому починають складатися емоційні переваги й упередження, симпатії і антипатії. У цей період емоційна модель світу дитини становиться більш розчленованою: поступово на тлі загальної забарвлення світу в кольори радості, страху чи ворожості починають виділятися окремі «емоційно яскраві» люди, заняття і предмети. Одночасно картина світу малюка збагачується новими почуттями і переживаннями.

Варто мати на увазі, що для малюка важливий ефект як такий - він може з рівним задоволенням обривати листя з гілки дерева і ліпити пасочки, ламати побудованого кимось сніго вика або ліпити разом з мамою свого, відривати крильця жука або гладити муркотів кошеня. І дорослому не варто підкріплювати своїм схваленням перші, ще як би «безневинні», прояви руйнівності та жорстокості. Якщо оточуючі малюка дорослі спілкуються з ним стримано, ніяк не висловлюючи своїх емоцій і свого ставлення, то він не навчиться як слід прочитувати емоційні стани і відносини оточуючих і висловлювати свої власні - адже йому нічого зчитувати і нічому наслідувати

Якщо емоції і почуття оточуючих дорослих надто однообразні - наприклад, якщо дорослі постійно дратуються, обурюються, постійно бувають чимось незадоволені, - то малюк вчиться зчитувати ці почуття і реагувати на них і вчиться їх висловлювати, але не вчиться іншим почуттям . І тоді саме почуття невдоволення, роздратування і обурення починають домінувати

Готуємося вчитися говорити

Всі діти з нормальним мозком рано чи пізно починають говорити. Але при цьому одні досить рано, практично відразу, починають говорити цілими реченнями, інші дуже довго вимовляють лише окремі слова і обмежуються дуже простими словами. Треті взагалі починають говорити лише до трьох, а іноді навіть і до чотирьох років. Визначається це головним чином тим, скільки і як дорослі розмовляють з малюком починаючи з самих перших місяців його життя. Для того щоб малюк почав говорити вчасно і щоб його мова була гнучкою і багатого, необхідно, по-перше, розвиток доречової рівні спілкування (безпосереднього емоційного спілкування та експресивно-знакового спілкування). По-друге, треба починаючи принаймні з 5-6 місяців не просто емоційно говорити з малюком, але і проговорювати з ним свої дії, ваші спільні дії з ним і його дії « Я піду готувати обід, а ти пограй »;« Зараз ми з тобою одягнемось і підемо гуляти »і так далі). Проговорювати, тобто називати словами, варто і відбуваються навколо події («Он хлопчики грають з машинкою. Тобі подобається машинка, да? У нас вдома теж така є» тощо).

Особливо корисно це робити, коли вам разом з дитиною доводиться чогось чекати (прийому у лікаря, приходу поїзда на вокзалі і так далі) - ви заспокоюєте і займаєте малюка і стимулюєте його мовленнєвий і пізнавальний розвиток. Змінюються відносини малюка з іншими людьми З кожним місяцем дитина росте і стає все більш самостійним. Тому час від часу виникає необхідність зупиняти або обмежувати його. А значить, можуть виникати перші конфлікти між бажаннями дитини і обмеженнями, що накладаються дорослим. Так розширення можливостей малюка змінює його відносини з іншими людьми.

Механізм безпосереднього

підпорядкування дорослому

До того як немовля почне розуміти людську мову, його поведінка повністю визначається безпосередніми зовнішніми і внутрішніми стимулами - такими як відчуття голоду і насичення, яскравий колір і новий звук, вид незнайомої обстановки і усмішка матері. Немовля абсолютно не володіє своєю поведінкою - їм «володіють» і управляють зовнішні і внутрішні стимули.

З кожним місяцем, або Навіть з кожним тижнем, дитина починає все краще розуміти звернену до нього мову і виконувати словесні спонукання дорослого, такі як: «На, візьми!», «Стій!», «Давай станемо!», «Подивися сюди! »,« Їж кашку! »,« Ходімо додому! »,« Не можна! »тощо.

Інакше кажучи, зрозуміле слово дорослого володіє для маленької дитини безпосередній спонукальною силою: зрозумівши його, малюк не може не

підкоритися - якщо тільки інші побудники не виявляються сильнішими. Слухатися - значить припиняти розпочату дію по слову дорослого і, теж за словом дорослого, здійснювати дію, якого сама дитина не вчинив би. Взагалі, слово дуже потужно впливає на іншу людину. Всі ми добре знаємо, що словом можна налякати і порадувати, образити і викликати приплив сил, підбадьорити... Але над дорослим або навіть над дитиною, яка вже вміє говорити, влада чужого слова зазвичай не є повною, бо чужої мови протистоїть своя: «Іди сюди! - Не піду! ». В кінці ж першого року життя і початку другого, коли малюк вже досить добре розуміє мову дорослого в знайомих побутових ситуаціях, але сам ще не го \neg ворит, механізм безпосереднього підпорядкування діє повною мірою.

У міру дорослішання малюка ця здатність збагачується, оскільки дитина на \neg чина по-різному ставитися до різних словами дорослого. Особливо чутливий маленька дитина до інтонації, причому навіть до найменших її нюансам. Тому ні в якому разі не слід зловживати підвищенням тону, адже в іншому випадку перестануть діяти спокійно сказані слова. Вплив словом корисно підкріплювати утрируваним виразом відповідної емоції: «Ой, я боюся!», «Фі, як противно!», «Ах, як смачно!» І так далі. Бо механізм безпосереднього зараження емоціями близьких дорослих у цьому віці ще дуже активний (аж до освоєння мови, а в трохи меншому ступені - на протязі всього дошкільного та молодшого шкільного дитинства). Наприклад, малюк взяв чужу іграшку і не може від неї відірватися, як би ви його не вмовляли. Тому, якщо ви бачите, що малюкові дуже хочеться зробити те, що ви йому забороняєте, чи не хочеться робити того, до чого ви його спонукаєте, краще всього не тиснути на нього емоційно, а спробувати його відволікти. Постійне ж підвищення голосу і використання покарань може призвести до того, що малюк почне вас боятися.

Перші кроки до самостійності поступаючи малюкові, ви мимоволі вступаєте на шлях потурання йому і провокування його примх. Пристосувальний сенс механізму безпосереднього спонукання цілком очевидний - він дає дорослому можливість управляти поведінкою малюка в період

Бо сам малюк не розуміє небезпеки ні електричного дроту, ні немитих фруктів, ні гострих ножиць або цвяхів ... Обмежити дії дитини ви можете щонайменше трьома способами: забороняючи небажана дія, відволікаючи дитину від нього або ж забираючи з його зони досяжності всі небезпечні або занадто коштовні предмети.

Перші заборони формують у малюка нову внутрішню інстанцію регуляції поведінки: «не можна». «Не можна» - значить Перші кроки до самостійності треба зупинитися, отдернуть руку, зробити крок назад від того, що привернуло увагу. «Не можна» - це одночасно і своєрідний емоційний «маркер» дії або ситуації, і особлива внутрішня «інстанція», що представляє дорослого у свідомості дитини і насилає наказ зупинитися, не чинити бажане дію. Якщо ви будете весь час тільки відволікати дитину, то ця внутрішня інстанція у нього не сформується . І якщо інстанція «не можна» не буде

сформована до півтора-двох років, ви ризикуєте зіткнутися з проблемою неслухняності в не настільки вже віддаленому майбутньому. Заборон не повинно бути багато, але вони повинні бути однозначними і повинні емоційно та інтонаційно відрізнятися від того, що ви не дозволяєте маляті ситуативно: не треба брати чашку, але НЕ МОЖНА чіпати електричний дріт. Поряд із заборонами в життя малюка поступово варто вводити і правила, що пропонують ті чи інші дії в певних ситуаціях. Наприклад, «по ранках треба вмивати ся», «солодощі можна їсти тільки після обіду», «погрався - треба прибрати іграшки» і так далі. Привчивши малюка дотримуватися певних правил, ми звільняємо себе (і його) від необхідності стежити за кожним його кроком і щохвилини на нього впливати.

Емоційна прив'язаність до матері і страх «чужих»

У другій половині першого року життя малюк починає краще впізнавати людей і ділити їх на знайомих і чужих. Не знайомі викликають у нього настороженість або навіть страх, знайомі - інтерес, радість чи просто спокійне увагу. До кінця першого року життя набагато збільшується емоційна значимість матері і посилюється емоційна прив'язаність до неї. Мати, як ми вже говорили, стає свого роду гідом в світі людських почуттів і відносин. Крім того, присутність матері і можливість у будь-який момент вступити в контакт з нею дає малюкові відчуття безпеки, особливо в новій і незнайомій ситуації. Якщо ваш гість мимоволі викликав у дитини реакцію страху, нехай він відійде на кілька кроків назад і посміхнеться малюкові, дружелюбно розмовляючи з ним або мовчки.

Ось досить характерний приклад того, до чого призводить «оберігання» від спілкування дитини, котра переживає сильно виражений страх перед незнайомими людьми: Маші шість років. Коли вона була маленькою, то дуже сильно боялася незнайомих людей, так що, коли хтось приходив у гості, бабуся відразу забирала її з кімнати. Бачачи страх і збентеження дівчинки, дорослі постійно оберігали її від спілкування з іншими дітьми. В результаті у Маші практично не було досвіду спілкування за межами сім'ї, і з роками страх спілкування не зник, а, навпаки, упрочився в повній мірі, ускладнюючи її спілкування і з дорослими, і з іншими дітьми. А ось інший приклад, коли в початково аналогічній ситуації батьки діяли інакше: Юлі теж шість років. У ранньому дитинстві, починаючи приблизно з семи місяців, вона теж відчувала сильно виражений страх перед незнайомими або малознайомими людьми. Ставши доросліше, вона завжди тікала і ховалася, коли приходили гості. І була готова з'явитися в суспільстві незнайомої людини, тільки якщо мама або тато брали її на руки. Крім того, Юля була дуже соромлива з іншими дітьми. Батьки стали поступово привчати її до спілкування, наприклад, брали на руки і йшли з нею до гостей, активно висловлювали радість і заохочували її, коли вона визирала з-за дверей. Поступово у дівчинки став розвиватися інтерес до інших людей і з'явилася радість спілкування, яка на перших порах співіснувала зі страхом. Рокам до

чотирьох Юля звикла до гостей, що приходять в будинок, і стала бурхливо радіти кожному гостю. А в шість років у неї прокинулося активне прагнення до спілкування, і Юля почала сама знайомитися з іншими дітьми. Цікаво відзначити, що на незнайомих дітей реакція страху чужих звичайно виражена набагато менше або взагалі відсутня. Якщо до півтора років страх перед чужими людьми ще не почав згладжуватися і виражений дуже сильно, спробуйте привчати малюка до спілкування поступово. Нехай спочатку він спілкується з новою людиною, сидячи на руках у мами чи тата, причому на такій відстані від «чужого», на якому малюк відчуває себе досить комфортно. Потім можна трохи наблизитися до гостя, чуйно дотримуючись при цьому зону комфорту малюка. Ні в якому разі не змушуйте його спілкуватися, але й не оберігайте штучно від контактів з іншими людьми.

Зустрічі з гостями не повинні бути занадто частими, адже малюкові потрібно якийсь час, щоб пережити кожен новий досвід.

Витоки самооцінки. В кінці першого і на початку другого року життя у малюка поступово починає складатися емоційне ставлення не тільки до оточуючих його людей, предметів і подій, але і до самого себе. Сприймаючи емоційні реакції дорослих на свою адресу - їх закиди, похвали, подив, радість, роздратування, гнів, розчулення і багато інших, - він починає відчувати себе або «хорошим» і гідним любові, або, навпаки, «поганим» і не заслуговуючим любові. Зрозуміло, він ще досить довго не зможе висловити це відчуття словами, як не може поки і зрозуміти, чому він хороший чи поганий. Якщо батьки постійно дратуються на дитину, часто дорікають і лають його, то у нього може почати складатися негативне ставлення до себе. Якщо ж батьки часто висловлюють маляті свою любов, радіють його діям, хвалять його, у нього на чина складатися позитивне ставлення до себе. Таким чином, спілкування малюка з близькими йому людьми набуває ще один аспект - воно стає джерелом відносини малюка до самого себе, інакше кажучи, джерелом його самооцінки.

Важливість позитивної самооцінки

Як можна визначити, складається Чи у вашого сина або дочки позитивне чи негативне ставлення до себе? Малюк, у якого починає складатися позитивне самоставлення, радіє, коли його хвалять, прагне поділитися своїми почуттями, коли у нього виходить щось цікаве, виглядає збентеженим і розгубленим, коли ви його лаєте. Іншими словами, у нього поступово складається адекватне ставлення до похвали і осуду.

Як ми формуємо

самооцінку дитини Якщо ви хочете, щоб у вашого сина або дочки складалося позитивне самовідношення, дуже важливо навчитися відокремлювати ваше ставлення до дії малюка від вашого відношення до нього самого. Коли малюк робить щось небажане, засуджуйте його дії («Ай-яй-яй, навіщо ж ти сюди заліз!»), Але не його самого («Ти поганий хлопчик!»). Ви негативно маркіруєте певну дію, і дитина буде знати, що так робити не можна, що така дія небезпечно або призводить до поганих наслідків. Засуджуючи ж і емоційно відкидаючи самої дитини («Ах ти,

погань отака Якщо розібратися в ситуації і досягти емоційного комфорту не вдається, зверніться до психолога і спробуйте з його допомогою розібратися у своїх почуттях і неприємності. Негативний образ себе може сформуватися в дитині не тільки в результаті того, що мама або інші близькі дорослі часто виражають негативні почуття на його адресу. Він виникає і в тому випадку, коли дорослі інтерпретують Дії малюка без урахування його віку і приписують йому агресивні або які-небудь інші «порочні» наміри. Нерозуміння внутрішнього стану малюка може призводити до негативної інтерпретації його дій і його намірів, а потім дитина заражається емоційним ставленням та інтерпретаціями дорослих, і вони стають частиною його образу себе.

Самостійне пересування в просторі і жага дослідження світу Прямоходіння являє собою чисто людську здатність - щоб навчитися ходити, дитина повинна жити серед людей. Діти, які дивом вирости поза людським суспільством, пересувалися на четвереньках. Малюки вчаться ходити по-різному: одні починають з повзання, а вже потім встають на ноги, інші практично не повзають, зате вчаться самостійно вставати в ліжечку або манежі, а потім роблять перші кроки за руку з дорослими, треті легко освоюють ходунки і довго не хочуть з ними розлучатися. Всі способи хороші, і не варто вимагати від дитини, щоб він вчився ходити тим способом, який йому чомусь не до душі. Досить значний розкид і в терміни освоєння ходьби: є діти, які починають ходити вже в 9-10 місяців, інші ж роблять свої перші кроки в рік з гаком. Зрозуміла гордість матері, чия дитина почав ходити раніше других дітей, проте спеціально квапити малюка ні в якому разі не варто. У кожного здорової дитини свій темп освоєння різних умінь, і раннє освоєння малюком того чи іншого вміння ще не говорить про якісь його видатних здібностях. Завищені очікування батьків небезпечні тим, що, очікуючи швидких успіхів, яких дитина не досягає, ви мимоволі можете викликати у нього відчуття своєї неповноцінності і страх перед ходьбою.

Перші дитячі відкриття і перші паростки самостійності Кожному малюку властиве прагнення все розібрати, все спробувати на смак, до всього дотягнутися і все дістати. Йому цікаво все - квіти й мухи, сніг і осколки розбитого стек — ла, брудна вода в калюжі і дзюрчання води в унітазі ... І він не знає, як до чого ставитися, що можна взяти в руки, що - в рот, а до чого краще взагалі не торкатися. У формуванні виборчого відношення до всього, що він зустрічає, йому дуже важлива ваша допомога. Як же краще вчинити? Заохочувати чи дослідницьку активність малюка або обмежувати її? Найкраще - не обмежуючи її надмірно, задавати відповідне емоційне ставлення до різних дій: радість, страх, відраза, інтерес ... Підтримка активності малюка допомагає йому розширити кругозір і сприяє інтелектуальному розвитку.

Вчимося грати і освоюємо дії з предметами

У другій половині першого року життя дитина починає активно освоювати власне «культурні» дії - ті, яким він може навчитися лише живучи серед інших людей. Це дії з предметами («справжні» і ігрові), ходьба, комунікативні ігри, розглядання картинок, у тому числі і картинок з буквами. І одним з ваших дуже важливих занять повинна стати гра з малюком. Навіщо вчити дитину грати? Гра - це одна з основних форм освоєння дитиною світу (поряд з наслідуванням, дослідженням і взаємодією з дорослими та іншими дітьми). Наприклад, діти мисливців Крайньої Півночі з раннього дитинства вправлялися в стрільбі з іграшкових луків, а діти російських дворян змалку «скакали» на іграшкових кониках. Граючи, діти відтворюють окремі «дорослі» рухи і поступово їх відпрацьовують. Для розвитку дитинчати вищих ссавців дуже важливі гри з іншими

У що можна грати з малюком До початку раннього дитинства, коли малюк починає само стійно пересуватися в просторі, він вже вміє, по-перше, маніпулювати предметами і грати з брязкальцями і піщалками, по-друге, грати в найпростіші комунікативні ігри типу обміну поглядами і посмішками, а якщо ви вже грали з ним в різні «потешки», він може гаряче полюбити їх. Нарешті, по-третє, малюк вміє «грати голосом», видаючи різні звуки. Що далі? Від гри-маніпуляції можна поступово переходити до найпростіших конструктивним іграм - таким як будівництво з кубиків, гра зі збірно-розбірними іграшками та Малишових конструктором (з великих деталей), ігри в пісочниці і совочками, а також ігри зі всілякими розвиваючими іграшками типу «рамок і вкладишів». Головна відмінність конструктивних ігор від маніпулятивних полягає в тому, що вони спрямовані не на просте відтворення процесу, який приносить задоволення, але на досягнення певного результату: зробити пасочка, зібрати або розібрати іграшку.

Однорічному малюку вже цілком можна дарувати м'які іграшки і ляльок, краще невеликих. І обов'язково показуйте, як можна з тієї чи іншої іграшкою грати: ляльку можна заколисувати, іграшкова собачка може бігати і гавкати, кошеня - нявкати і так далі. Інакше кажучи, потихеньку можна починати грати з ним в найбільш прості рольові ігри. У спільній грі дорослого з малюком дуже важливі три моменти:

- По-перше, дорослий повинен показувати можливості дії і допомагати впоратися з труднощами.

- По-друге, дуже важливо, щоб мама або інші члени сім'ї грали з малюком захоплено, розділяючи радість гри з дитиною.
- По-третє, обов'язково хваліть і заохочуйте малюка і чиніть йому емоційну підтримку.

Освоєння перших предметних дій

У найперші місяці життя дитина опановував дей – стві, які будуються за вродженої «логікою» органів тіла, - вчився повертати головку, перевертатися на живіт, хапати, повзати і так далі. Тепер же він переходить до освоєння дій, які будуються за логікою предмета. Наприклад, щоб навчитися їсти за допомогою ложки, дитина повинна не затискати її в кулачку, як він це робить з брязкальцем, слідує природної «логікою» хапання, а засвоєти новий, суто людський спосіб складання пальців і утримання ложки так, щоб їжа з неї не випадала, а також особливий - людський - спосіб піднесення ложки до рота. Велика частина предметних дій цього періоду - це дії з іграшками: копання совочком, роблення пасок, складання пірамідки, і так далі. Відмінність предметного дії від простого маніпулювання предметом полягає в тому, що сама конструкція предмета, зробленого людьми, передбачає певний спосіб дії з цим предметом. Совочком можна копати, кубики можна ставити один на одного, а ложку треба тримати не в кулачку, а певним чином склавши пальці.

Розглядаємо книжки з картинками

Зараз видається багато міцних «малишових» книжок з яскравими картинками і твердими сторінками. Вони хороші тим, що їх важко порвати навіть при бажанні. Спробуйте купити кілька таких книжок і показати їх дитині. Якщо вони йому сподобаються, ви можете разом з ним розглядати картинки і розповідати йому, що там намальовано. Але майте на увазі, що текст, який супроводжує картинки, далеко не завжди буває цікавим і доступним розумінню малюка - і в такому разі його читати не варто. Розгляд картинок і називання дорослим того, що на них намальовано, дає нову їжу пізнавальної активності малюка і розширює його уявлення про світ. Крім того, розглядаючи картинки і слухаючи ваші пояснення, малюк вчиться розуміти мову.

Можна грати і з буквами

Величезну дослідницьку активність малюка і його прагнення всьому навчитися можна використовувати і для раннього освоєння букв і читання. Останнім часом видається багато різних матеріалів для знайомства з буквами і навчання читання. Що ж вибрати? Малюки люблять яскравість і різноманітність, і якщо у вас є можливість, то краще всього надавати маляті різний «навчальний матеріал» і більше часу грати з тим, який дитині більше подобається. Наприклад, кубики Зайцева гарні для одних дітей і «не йдуть» у інших: є діти, які не люблять перевертати кубики, інші з всяких кубиків люблять будувати, а треті віддають перевагу яскраві картинки. Коли малюк запам'ятовує цю букву (в обох варіантах: назвати букву, коли ви її покажете, і знайти названу вами букву серед кількох інших), можна переходити до наступної. У ранньому віці букви запам'ятовуються краще, якщо спочатку пов'язувати їх з членами сім'ї та іншими знаками – мими людьми: М - мамина буква, П - батькова і так далі. І обов'язково хваліть малюка, коли він правильно виконує завдання.

Загальне емоційне благополуччя

Наші емоції завжди є цілісною первісною оцінкою цієї ситуації, в яку ми потрапляємо. Вони відразу, без детального аналізу, попереджають нас про те, небезпечна ця ситуація або безпечна, приємна чи неприємна, приваблива або викликає відторгнення. Усі життєві потреби людини можна розділити на дві великі групи - на фізіологічні (в їжі і пиття, сні, теплі, свіжому повітрі і так далі) і психологічні: такі як потреба в любові і емоційному прийнятті, потреба в безпеці, потреба в впорядкованості та передбачуваності світу і потреба в нових враженнях. Емоційне благополуччя маленької дитини в першу чергу визначається саме задоволеністю або незадоволеністю потреби в любові і прийнятті.

Корисні навички

Привчання до горщика. Наприкінці першого року життя малюк, як правило, вже досить добре розуміє, чого ви від нього хочете, і може протягом декількох місяців або навіть тижнів навчитися не тільки користуватися горщиком, але і вказувати на горщик, коли хоче ним скористатися. Однак він ще довго, до двох-трьох, а іноді і до чотирьох-п'яти років може заграватися і забувати попроситися на горщик. Заохочення завжди ефективніше, ніж покарання, тому намагайтеся хвалити малюка кожен раз, коли він пописає або покакає на горщик, а на його невдачі звертати поменше уваги.

Умиватися зранку. Звикнувши вмиватися з раннього дитинства, дитина буде ставитися до цього як до само собою зрозуміле, і вам не доведеться згодом

витрачати час і сили на те, щоб переконувати або примушувати його вмиватися. Якщо ж звичку вмиватися вчасно не сформувати, потім можуть виникати труднощі.

Режим дня. Якщо ви будете годувати малюка, купати його, гуляти з ним і укладати його спати в один і той же визначений час, він звикне до цього і буде до цієї години сам привикати їсти, купатися або гуляти.

Прибирати іграшки після того, як пограли. Чим раніше ви почнете привчати малюка прибирати іграшки, тим більш природним і само собою зрозумілим йому це буде ка – заться. Спочатку ви самі можете прибирати іграшки і просити малюка вам допомогти: «Давай тепер приберемо всі іграшки, вони втомилися, їм треба відпочити у себе в будиночку». Через якийсь час малюк вже буде знати, куди треба прибирати іграшки і як це робити, і зможе робити це сам - звичайно, при усло – умові, що ви будете підбадьорювати і хвалити його і допомагати йому

Основні завдання батьків

- Любити малюка і активно виражати свою любов і радість, активно співпереживати йому і надавати емоційну підтримку, коли він стикається з якимись утрудненими – нями або з ним трапляються якісь неприємності.
- Постійно спілкуватися з малюком, намагатися розуміти, що він хоче «сказати», бути емоційно чуйними і готовими розділити з ним його переживання, називати словами дії малюка і свої спільні з ним дії.
- Кожен день грати разом з дитиною.
- Встановити кілька суворих заборон, пов'язаних з безпекою малюка («не можна чіпати електричні розетки», «не можна грати з проводом» і так далі).
- Створити дитині багату пізнавальну середу: по – купати йому різні конструктори і розвиваючі іграшки та показувати, як можна з ними грати; співати йому пісеньки і роз казати казки; читати йому книжки «для найменших» і розглядати разом з ним картинки; гуляти з ним в різних місцях і називати словами те, що він бачить навколо себе.
- Надавати маляті досить велику свободу в дослідженні світу, заохочувати його спроби зробити щось самостійно.
- Відкрито висловлювати свої емоції в спілкуванні з дитиною; при цьому виражати негативне ставлення до тих дій дитини, які нам не подобаються, але не до нього самого. Критерії благополучного розвитку малюка в період від 7-8 місяців до півтора років

Розвиток спілкування

- Малюк вміє висловлювати свої бажання і почуття з допомогою доречевих знаків: міміки, жестів, дій і голосових реакцій.
- Малюк прагне поділитися своїми переживаннями з мамою та іншими близькими дорослими. «Малюк» зчитує »почуття і емоції близьких дорослих і переймає їх ставлення до предметів, подій та явищ навколишнього світу.
- Малюк емоційно прив'язаний до матері (або замінуючу її людину) і, як правило, готовий робити те, що вона йому говорить, і приймати ті обмеження, які вона вводить.
- Малюк дізнається знайомих людей і відрізняє їх від не знайомих. Реакція настороженості, неспокою і страху при наближенні незнайомої людини може бути дуже яскраво вираженою на початку періоду і починає згладжуватися до його кінця.
- Якщо старші діти (брати і сестри, сусіди, знайомі) люблять малюка і грають з ним, у нього складається емоційна прихильність до них, незнайомі діти зазвичай викликають інтерес малюка.
- Малюк із задоволенням грає в комунікативно-наслідувальні ігри типу «Ладушек». ***Розвиток гри та пізнавальної активності***
- Малюк активний та цікавий, він прагне скрізь залізти, все дістати і помацати, усюди підійти (підповзти) і на все подивитися.
- Малюк любить грати в кубики, збирати пірамідки або грати в найпростіший конструктор, а також грати з формочками і совочком в пісочниці.
- Малюк з цікавістю розглядає картинки, любить слухати пісеньки і прості казки.
- Поступово малюк починає грати з ляльками, гру, шечно зверятами, великими машинками та іншими аналогічними іграшками.

Розвиток рухів і дій

- До кінця періоду малюк вміє самостійно ходити.
- Малюк активно наслідує діям і рухам дорослого: звукам і інтонації, вирази обличчя і діям з побутовими предметами.
- Поступово малюк звикає їсти ложкою і пити з чашки.

Загальне емоційне благополуччя

- Якщо малюк не хворий і якщо не відбулося нічого надзвичайного (типу довгої розлуки з мамою, тощо), він активний і життєрадісний.

Поява зачатків позитивної самооцінки

- Поступово малюк починає відчувати радість, коли ви його хвалите, і бентежиться або втрачається, коли ви його за щось лаєте.

Зачатки самостійності

- Малюк намагається сам пити з пляшечки, самостоятель \neg но діяти за столом, прагне сам визначати, куди йти, і так далі.